Број 115. У Новом Саду у недељу 20. маја 1901. Година XXXVI.

„Застава“ излази сваки дан осим понедељника и дана за свецем.

Цена је за Аустро-Угарску: на један месец 2 кр. 40 пот. на четврт године 7 круна. За Црну Гору, Србију. Немачку, Румунију и за све остале стране земље на четврт године 10 круна.

Народним бројевима од петка цена је: за пола године 2 круне, за целу годину 4 круне.

Поједини бројеви стају 10 потура.

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

Издање: „Рада“ деоничарског друштва за издавање српских књига и новина у Руми.

За огласе плаћа се по 12 пот. од сваке врсте оваких ситних слова.

Дописи шаљу се уредништву а претплата и огласи администрацији „Заставе“.

Уредништво и администрација „Заставе“ је у кући г. Јов. Т. Чавића, на пијаци.

Рукописе не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 потура.

ДУХОВИ.

На оног, који је спавао, на оног, који је хтео зло и на оног, који није ништа хтео, никад није наилазио Св. Дух.

Она дивовска, божанствена снага, не пониче никад из мртвила. И ко је само чека, не дочека је. Човек треба да почне из себе сама; и тек тада Дух Свети долази му у помоћ.

Проучите историју Хришћанства и видећете, да се Дух Свети појављује само на домаку рада. Кад ко за поштену, праведну, свету ствар улази у борбу, тек онда се појављује над главом његовом Дух Свети. Тек онда, а никад пре.

Кад је Исус решио, да отпочне свој велики, надчовечан, божанствени задатак, те оде да се крсти, затрепери над главом његовом Свети Дух.

И кад су апостоли остали сами без учитеља свога; и кад се не разбегоше, но се сакупише и кад су решили, да наставе дело Исусово, ма и са опасношћу живота свога, појавио се и над њима Свети Дух.

Али опет само онда и не пре . . И то је тако — остало!

Она божанствена снага, која крепи у поштеном раду, устостручава снагу, али само онима, који већ пођу напред И још их држи, да могу понети, ако устреба, и крст . . .

Ко никад није осетио зрачак те снаге, тај није осетио шта значи бити — човек Али тај и није хтео да буде човек.

Она невидљива рука подиже само оног, који је вредан ње Кад је онај слаби и мекушни, запао међу вале и призиваше у помоћ Бога, свети Никола довикну му из облака: Крени мало рукама и сам, па ће ти Бог већ помоћи!

Јест, онај нејаки, постаје јак кад скупи сву снагу своју и подигне се И онда он већ није сам Она невидовна божанствена снага стаје уз њега. Ко год хоће да буде апостол, ма на ком узвишеном пољу, има за њега „пламени језик“. И ко год хоће рада, има за њега поља.

Разумете ли данашњи празник?! Наш велики песник Змај запевао је:

„Треба хтети, треба смети,
Па да видиш куд се лети...“

А народ је казао: Прегаоцу Бог даје махове.

Сретни вам — Духови!

Мода у нашем народу.

(Поглед на расправу конгреса српских земљорадничких задруга о томе питању.)

I.

Мала, али вазда убава и српска Каменица има да забележи врло важан доживљај. У њој је одржан први конгрес наших земљорадничких задруга. Није нам намера, да поново бацимо поглед на рад тога конгреса у опће, јер је то већ учињено; напротив, хоћемо да разгледимо једно врло важно питање, које је на конгресу случајно истакнуто, о коме се тамо расправљало и донешено је решење. То питање је: мода у нашем народу и њен штетан уплив на наше привредне прилике Мода је узета у четири правца: мода у оделу, при свадбама, славама (свечарима) и погребима. О томе важном питању поведена је реч и дошло се до закључка, да треба отворити школу за ткање, да народ дође до својих тканина, да се сачека савез женских задруга и да се тада позову, да пораде против моде. Врло је значајно још и то, да су на конгресу сами ратари изјавили, да их мода убија, и у неколико примили сву кривицу на себе, што се мода код нас одомаћила, ма да су они томе најмање криви.

Мислимо да нема тога Србина и пријатеља нашега народа, који неће признати. да је мода заиста велико зло у нашем народу и да је то зло досада опустило много српско огњиште, многога нашег ратара отерало у просијаке. Дакле, дужност је свакога Србина, да потражи лека овоме злу, те да се народ спасе. Но баш зато о томе се злу мора добро промислити, мора се проучити: од куда долази, шта га у нашем народу не само одржава, него и шири?

То је питање случајно искрсло на конгресу савеза земљорадничких задруга, за то је и решена та ствар површно, са подизањем школе за тканине. Но, нити је кадра то учинити школа за тканине, јер би то била једнострана работа, нити ће ту моћи што учинити наше данашње женске задруге. Нашто дакле обмањивати себе и другога празним речима и решењима, кад дела са свим противно говоре?

Као што је речено, мода је узета на око у четири правца и то: у оделу, о свадбама, свечарима и укопима; но ова полазна тачка је већ из основа погрешна, јер се код нас не тера само ту мода, него се тера у свима правцима народнога живота. Треба удесити живот друкчије, па је отклоњен узрок, а посљедице ће саме отпасти. Нека се узме у обзир ово: Некада смо ми носили наше вунено и ланено одело, јер је то била наша потреба, то је одговарало нашем укусу, па, рецимо, и савести. Тада је могао цео свет говорити, да то одело није добро, могле су нам школе и задруге препоручивати данашње наше крпе, па нико не би на то ни главе осврнуо; јер реч још нигда није потисла потребу и дело. Дакле је ли то одело криво, што се мода увукла, је ли оно себе и нас изопачило? — То исто важи и за свадбе, свеце, погребе и т. д., јер заиста, то све беше узвишено и пуно духовнога смисла, док је наш народ живео духовним узвишеним животом Наше свадбе, које нам дадоше читаву књижевност, бисер зрнади из наше појезије, нису могле утицати тако на наш народ, да га упропашћују душевно и телесно, па што и данас није тако, нису криве оне, него је крив сам народ, који је ту нашу лепу свечаност изметнуо у обичне пијанке. Наша су свечарства нешто јединствено са своје стране, па и са културне стране, које такођер пружају диван листак наше књижевности. Ту се износи, да и сам цар слави крсно име, па како сам цар стојећки служи свецу. Те су славе дакле биле духовна средишта, у којима се живело вишим животом и на гусларева уста славио се Бог и све, што је народу свето. Па зар су славе криве, што данас није тако? — Наша подушија беху такођер узвишени тренутци чистог пије-

ПОДЛИСТАК.

СЕЛЕНА.

(Из бележака једнога дописника.)

Прошао је био српско-турски рат, те се све било умирило. Сведоци ове дивовске борбе нашега народа били су многи непобусани гробови у које су се спустили толики јунаци и толики борци за српску свету ствар. Поред њих су тужно и немо пристајала попаљена српска села, страшна згаришта, рушевине, које су прогутале толика имања старога осветника. Ови сведоци су немо стајали један поред другога, али су ипак говорили гласно и силно српскоме народу и целоме свету шта су починили ови дични синци . . . Осим ових сведока још су све то сведочиле српске покајнице, које су оплакивале своје миле и драге, једна свога баба, друга свога војна, трећа брата рођенога Ето то остаде Србину, по Босној земљи поносној и по тужној земљи Херцеговој после онако тешке борбе за слободу, јер он оно што је извојевао, још недоби . . .

Овако је све то изгледало одмах друге године кад је борба престала и кад су ове српске земље променуле свога господара кад је наш народ осетио туђу силу за вратом. Нас неколико друга смо се спуштали на другу страну крстаца да још једном разгледамо ово ограшје и онда да се спустимо доле у Дугу и разгледамо све стазе и богазе куда су се верали српски јунаци за последње две године. И, рекао би, да смо у тима тренутцима сви једно мислили, јер је дружиница била заћутала, и са лица свакога појединога могло се видети, да осећа неки бол у коме има и жучи. То су они по готову грозничави тренутци у којима човек не може над собом да господари, или, бар не може да заузме никакав одлучнији правац. Али после таких расположаја обично наступе одлучнији тренутци и онда лако долази до прелома ма на коју страну.

Ово као да је наступило и код нас, јер је дружина почела живље зборити и почела се живље кретати Но као да је и природа учинила своје, јер је после јаче жеге наступила свежина, а то је опет долазило отуда, што је голо стење заменула гора и честа. Видело се, да је и природа хтела да олакша овима вековнима борцима, те им је пружила недоглед но стење и створила им страшне градове из којих су могли одолевати и сто пута већој сили. Кад би то стење по кршној Херцеговини могло проговорити, шта би све казало? Заиста би нарећало пун један календар нових мученика за веру и Бога, и испричало би читаво народно еванђелије пуно најдивнијих прилика и врлина. . Али, дакако, то је стење немо и хладно и проговорити не може, и мајка још није родила јунака, који би то покупио што се још може покупити па да народу пружи нео цењено благо, те да се њим носи и поноси. да се учи стварати велика дела.

Стене као што је речено одмењују горе и места са пуно хладовине и свежине, пуно мириса, пуно тичијих хорова, пуно блага, пуно извора са хлађаном водицом. То је све спремно Србину староме слободару, да се ту одмори после тешкога и труднога рада, после ужасне борбе, да се може склонити, да може своје тешке ране извидати. И заиста, ова гора је у тешком времену Србину била огниште, храм и постојбина, те се ту хранио и од зла бранио, па кад би знала и та гора да проговори, шта би нам све казала и испричала? Зацело би нам исказала заносне призоре кад браћа хваташе веру да кидишу на душмана, казала би нам шта вреди узорну јунаку благи санак у дебелу хладу поред хлађана потока, казала би муке веће када јуначко колену опхрвају.. Колико би нам вредило кад би све то сазнали, али и гора је нема, а још нема витога пера српскога да нам то све забележи и спреми духовну причест нашој деци!

Ми смо се били спустили поред хлађанога потока и жељно смо сркали воду који руком који липовом кором, па се онда спустили у зелену траву. Неки је подметнуо руке под главу и наместио се полеђушке те кроз густо лишће стародавнога бора гледао у небо које се само у парчадима видело, неки се наслони на лактове и посматрао траву која нас је шарала сенчицама. Као што је већ речено живахно се ту почело говорити и претресати све оно што се догађало за последње две године. Сравњиване су војводе и њихова дела, оцењивани окршаји, спомињале пропале наде, жаљене жртве, па се богме и претило. Али као на команду умукну сва дружина, па неко се маши и мале пушке, а шта би? Чуо се неки шушањ и то мало појачи него кад ветар пирне да расхлади

тета наспрам умрлих милих и драгих, који дадоше толико узвишене утехе нашем народу. Кад би се овде све исписало, шта је потекло из нежних срдаца наших покајница, то би се исписала ситна књига, која би била неоцењено благо. Па да ли су та подушја наша крива, што и данас није тако?

Ми би имали у обрану нашег становишта навести небројено примера, али ми то не чинимо, него упозоравамо само на ово: У поморишју има већ општина, које не славе, па у обичном смислу нема свадбе и даће, па је ли престало трошење? Није, него се изабрала боља прилика, свињска даћа, те се тако исто, још и горе троши, а то је поуздан доказ, да томе трошењу нису основ она негдашња средишта нашег духовног живота, него је основ сам наш живот и његове потребе. С тога ваља да то изменемо, па ће се све остало изменути, те ћемо наћи узрок данашње моде у свима правцима, па ћемо на сигурно наћи и начина, којим ће се она моћи уклонити

II.

По животу, раду и мишљењу нашега народа, можемо врло лепо разликовати две културне основице, по којима се народ развија. У оним крајевима, у које западна култура није запљуснула својим валима, наш народ стоји на старој основици, коју је заснована још прва наша школа у самосталној држави, у коју су биле уткане народне и верске врлине. Вели се, да тај народ стоји на ниском ступњу образовања, па хоћемо чак то и да признамо Но ипак, с обзиром на врлине, на народну свест, на чедност у животу, тај народ врло високо стоји. Тај народ е свестан својих идеала и за њих је готов заложити своју главу. Тај народ је тврд у својој вери чува чистоту својих обичаја, негује побратимство, посестримство, гостољубље, трезвен је, држи на образ и своје одело и т. д.

На против, ми стојимо на модерној културној основи, напредујемо с поља, али у ствари назадујемо и све што је наше опада. Ми отпадамо од своје вере, напуштамо своје обичаје, свој језик, народност, одело, музику, песму, чедност у животу и т. д. Па откуда то долази? Отуда, што ми науком и просветом нисмо неговали и развијали наше народне и верске врлине, него смо на себе каламили туђинштину, па је ова народне обичаје једно за другим потискивала и потискује. Колико има нас, који би се жртвовали за своје светиње, и колико има нас, који смо свега тога свесни? Тим начином почели смо ми и као тобоже просвећени живети другим животом, па су нам и друге потребе, које се модом покривају.

Та ми смо пре кратког времена читали, како један професор тражи, да се на чело нашега народа ставе европски образовани људи, да они дају правац његову животу о раду. Каква заблуда? Тако се и почело, те се тако и утро пут оном животу, којим данас живимо и који нас толико кошта. Још пре 30—40 година народ је живео као и онај део нашега народа, који се и данас није макао са свог патријархалног основа, те је све добро било. Но, тада су одлазили поједини људи и поједине женскиње на страну, у туђ свет и у туђе школе, па су се тамо учили и напајали туђим духом, добивали друкчије појмове о свету, кућевним и народним потребама. Тима је било све ниско и просто, што је било наше, па напослетку и сам језик, што сувише сведочи борба око нашега књижевнога језика. Ти су се почели друкчије одевати, друкчије свате сватовати, друкчије мртве оплакивати, друкчије славу славити, друкчије ићи у цркву, друкчије пријатељевати и т д. Све је то коштало новаца, а што је више трошка бачено, то је било свечаније. Оваки почетак развитка у новом духу, најбоље се сада опажа у Босни и Херцеговини, па ако не буде памети и родољубља, биће све као и код нас, јер ће туђинштина разорити све што је наше и што је имало духовнога смисла, а подиће све оно, што је туђе, што задовољава око, ухо, кус и опће осећање. Довољно је то, да је с тих појединих Срба и Српкиња, који су се учили на страни, све то прелазило на народ, док напослетку није створена така интелигенција.

Та интелигенција је била после апостол туђинштине, па ако је и задржала по имену своје, она је све то отправљала у туђинском духу и са силним трошком. Задржате су славе, али је ту било сребрно посуђе, била су разна јела и пића, па је терано банчење, а то је видео богат ратар, па је чинио тако и он и напослетку су пропали и један и други. Тако је то ишло, а на жалост, иде још и данас, а како ће се свршити, то тек ваља да видимо.

Но, ипак се не би тако лако пробило у наш народ. да није у томе правцу и духу заснован начин наше народне школе и наставе. Но друкчије није ни могло бити, кад знамо, да су тај посао у своје руке узели баш ти наши интелигентни људи За чудо, било је међу њима паметних и увиђавних људи, који су о нашим потребама дивно говорили, али је њихов и рад живот био друкчији, с тога су и нехотице погрешили, те су све оно што су нашли у модерној школи и настави у туђини, пренели на нашу школу, а нису се старали, да проуче та начела и да их после примену према нашим потребама и са средствима, која су производ нашега духа, наших врлина и наших осећаја. И тако је сада туђинштина почела тима каналима да тече и да чини своје, па и видимо жалосне последице, по којима све, што је наше, пада и туђинштина под опаким именом мода, продире у наш народни живот. Ми сви данас осећамо то и говоримо, али нико то не ради; сви се тужимо на моду, али опет сви терамо моду.

Но, да би се горње што боље расветлило, нека је примећено ово: Многи наши млади учитељи и учитељице улазе у народ, па одушевљено говоре за све, што је наше и што нам у истини треба, али противно живе и раде, те то после прелази на народ. Млади учитељи долазе у најобичније село европски обучени и са европским навикама, те све то пређе на боље синове ратарске, а после и на остале. Бадава се ту говори, кад реч против дела и живота не може ништа

Учитељице још друкчије израде код женскиња, јер оно лакше и прима. Било је места, у којима је све ишло по старом, те је тако било и са оделом. Но, дошла је госпођица учитељица, са шишкама, мидером и пудером и са модерним оделом и за неколико недеља, све девојке су биле тако обучене и све су имале шишке. Така једна млада Српкиња могла је колико је хтела говорити против свега тога, па ипак ништа није помогло по ономе: Не питам те за твоје речи, него за твоја дела Ко хоће о овоме да се увери, нека иде у темишварску епархију, где се сада шаљу по потреби учитељице у најмања места, па ће све то видети.

О другом овом приликом нећемо да говоримо, али је народно одело овим путем коначно потиснуто. Но, зато ми не осуђујемо ове недужне учитељице, јер су њих у првом реду спремили за госпођице, па као такове улазе и у народ. Остало долази од себе, као што смо то већ видели.

Р.

СРПСКА АКАДЕМСКА ОМЛАДИНА
ИЗ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
АУСТРО-УГАРСКИМ ДЕЛЕГАЦИЈАМА.

Високе делегације!

Кад је из преговора, који су вођени пред берлински конгрес и по закључку берлинског конгреса дошло до тога, да Аустро-Угарска прими мандат, да успостави ред и организује управу у Босни и Херцеговини, примили су извађање тог задатка заједнички министри, понаособ заједнички министар финансија. Пошто су ти министри одговорни делегацијама, обраћају се потписани високим делегацијама, да их упозоре на данашње несносне прилике у Босни и Херцеговини.

Немогуће је, у мало ријечи вјерно оцртати и довољно расвијетлити одношаје у Босни и Херцеговини, с тога ће се потписани ограничити само на оно, што им се чини најглавније.

Управа у Босни и Херцеговини није извршила обећања, која су задата на берлинском конгресу и у конвенцији са отоманском владом и у прокламацији аустро-угарске војске у год. 1878. Управа није испунила надања, која је народ полагао у њу.

Пуномоћник аустро-угарске државе на берлинском конгресу, рекао је између осталог и ово:

„Аустро-Угарска је, као сусједна држава, више но која друга заинтересована стањем у Босни и Херцеговини.

уморно чело. Као из једнога грла запитасмо:

— Шта то би?

— Ништа!

И томе и опет као на команду погледасмо у крај луга на ону страну од куда се шушањ чуо, па шта је било? Пред нама је стајала млађана Херцеговка и то беше необична слика и прилика, што но веле: лепотом би коло надлепшала, висином би коло надвисила... Било је то девојче од својих осамнаест година вита стаса као она вита јела На глави је имала капицу испод које су се спуштали густи праменови црне косе и падали по белој кошуљи, која је немарно вирила испод јелека кроз који као да су хтела да искоче млађана недра. Црне велике очи су се сјале необичним сјајем из кога је вирио живот, који је био зачињем неком необичном дражи и необичном самопоуздањем, а све ово као да је пратио онај божанствени стидак, који је у свакој прилици весник чистоте и невиности... Њено дивно око као да су још већма красиле красне трепавице и обрве које су се савијале испод ведрога и отвореног чела. Свему је одговорио правилан нос, румене усне и ситни зуби, но све је то зачинило мало опаљено лице којим се била осула лака румен...

Ова мома је стала у присенак и није се мицала напред ни натраг, изгледала је као оно уплашена срна кад наиђе на замку. У руци је држала суд за воду, те се видело да је пошла на извор да заити воде и понесе у гору или на коју другу страну преко стена можда пастирима а можда и дому своме. Мома се сигурно није надала да ће кога на извору наћи, те, кад је нашу дружину спазила, застала је, па ни маћи. Шта ли је у томе тренутку мислила? Овако је трајало неколико тренутака док из наше дружине један непресече:

— Ил' си из горице вила, ил' си лепота девојка реци по богу сестрице!

— Нисам из горице вила по богу брате, него сам обична девојка.

— Куд си нагла честита девојко?

— Да заитим хлађане водице честити јуначе!

— Па што тамо застаде?

— Не знадох ког сте рода и племена!

— Ми смо Срби, душо, ходи само па заити водице неће те заболети глава!

— Је ли вера?

— Јесте!

Ова лепота девојка је тада пошла полако и спустила се до извора, те је напунила суд воде, али је смерно гледала пред себе, никоме није погледала у очи Кад је напунила суд хтеде отићи лаким покретом као оно пауница. Но један из дружине поново је ослови:

— Како ти је име честита Српкињо?

На ово је млађана мома подигла главу и отворено нам погледала у очи и тада јој тек сагледасмо красно лице. За тренутак нас је посматрала, па онда рече:

— Име ми је Селена!

— Кога си рода и племена?

Исказала се.. Имала сам баба и два брата, два голуба, па сви падоше за слободу, а ја остадох самохрана с најом ..

Авај бабо добро моје,
Нека ти је просто!
Авај браћо моје јадовање
Нека вам је слава!

А шта ти радиш по гори? рече један.

— Чувам стадо!

— Зар се не бојиш вука или зла човека?

Млађано девојче подиже главу и већма, па онда поче севати очима ама као рањена лавица, па се окрену малој пушци и рече:

— Ако на ме кидише рђав човек или вук не би се наносио главе!

За тим шмурну у честу гору, као што је и искрсла, и не беше јој трага ни гласа, а ми гледасмо за њом и остасмо као запањени, па онда као из једног грла кликнусмо:

— Здраво Селена!

У.

„Не треба губити из вида, да је покрет, који је довео до источног рата, имао свој почетак у Босни и Херцеговини.

„Био би задатак високе Порте, да све, један према другом непријатељски расположене елементе, сједини под једну автономну управу. Она би требала да се потруди, да растурене бјегунце поврати на њихова огњишта и да се (бар у прво вријеме) постара за њихову исхрану, а да би омогућила ново одавање раду, она би им требала пружити и усјеве за засијавање поља и грађу за подизање домова. Она би требала провести и уређење аграрног питања, које је било главни повод периодичним потресима, који су бунили становништво, које је вјерски и социјално подијељено на непријатељске таборе, проблем, који може ријешити само јака и непристрасна влада.

„Турска није у стању одговорити том задатку. Њој би било немогуће то учинити...

„И сувише је основана бојазан, да би автономија под сличним погодбама мјесто умирења ових покрајина, начинила од њих огњиште сталних нереда и немира.“

Прокламацијом аустро-угарске војске године 1878. објављено је нашим земљацима, како је „у савјету народа једногласно закључено, да Аустро-Угарска поврати ред и благостање, којих тако дуго не имађаху.“

Том је прокламацијом обећано је Босанцима и Херцеговцима: „Ваши се закони и ваше установе не ће самовољно уништавати, а ваши ће се обичаји и ваше нарави штедити. Ништа се не ће мијењати без зрелог процјењивања ваших потреба.“

„Приходи ових земаља ће се употребљавати искључиво на њихове потребе.“

Тим обећањима обманути, већина муслимана и сви православни, примили су мирно и поздравили су војску аустро-угарску.

Премда су Босна и Херцеговина поглавито агрикултурне земље, ипак се управа није бринула и не брине се, да се земљораднички сталеж подигне и да напредује.

Аграрни одношаји у Босни и Херцеговини су остављени у принципу онаки, какви су били прије окупације. У појединостима пак управа је погоршала у великој мјери одношаје међу беговатом и кметством. Данас је беговат наш већином задужен, много га је пропало и иселило се. А кметови су сви — без изузетка — много сиромашнији, но што су били за владе отоманске, а велика их већина гладује по четири дана у седмици просјечно.

Влада је задржала у Босни и Херцеговини као порез десетину. Десетина се давала и отоманској влади. Али се онда давала десетина у нарави и давала се само од главних земаљских производа по доста благој процјени. Ваша је владавина завела плаћање десетине новцем, у једном оброку — до свршетка новембра, односно децембра. Процјена десетине је повјерена људима без икакве спреме и друге екзистенције, десетарима се награђује труд по проценту записане десетине. А уређење је тако, да је десетарима остављена неограничена самовоља. С тога је са свим природно, да се сваком без разлике упише више десетине, но што је право. Поврх свега тога десетина се не плаћа према мјесној пијаци, већ по цијени, како је одреди влада према закључцима меџлиза по котарима. Меџлизи се пак састављају тако, да увијек одреде цијену, како је по вољи котарском престојнику. Десетина се мора платити у најгоре доба, кад су производи земаљски на врло ниској цијени — а ексекутивна је сила немилосрдна. С тога није претјерана тврдња, да босанско-херцеговачки ратар даје двије десетине држави; у појединим случајевима и више. Данашња управа тражи десетину од сваког плода, и од најнезнатнијег, па и од оног, од кога власник нема никакве користи.

Десетина је поред тога неразуман порез, јер он убија вољу за рад и за подизање продуктивности земље. Десетина је толико несносна, да ни велики посједници, који су се доселили из Аустро-Угарске, који имају своју земљу, сву потребну марву и пољопривредне машине, чак ни они не обрађују својих земаља, говорећи: „Што више орем, већу глобу плаћам“.

За отоманске владавине није било у Босни и Херцеговини монопола духана. Од тога је производа народ у нашој домовини имао велике користи. Данашња управа монопола не иде за подизањем домаће продукције, него је систематски убија, да не би конкуровала сусједним крајевима монархије. Оно мало, што сиромашни свијет заради у монополу, крвава је зарада. Управа монопола отпушта у најнезгодније доба читаве масе радника, не с тога, што јој не требају, већ да их присили на јефтинији рад. У Мостару је н. пр. отпуштено ове године много радника, који су радили по 50 новч. на дан, а понуђено им је, да могу остати и даље, али по — 25 новч. Тако каишарство није допуштено у цивилизованим државама ни приватним шпекулантима, а у Босни и Херцеговини ради то сама држава! Посредовање продаје духана, уступила је управа страној привилегованој банци.

Монопол соли је врло неправедан порез за нашу домовину, јер је она у главном сточарска земља.

Аустро-Угарска још није укинула роботе у нашој земљи. До прије 4 године морала је свака мушка глава између 16. и 60. год. радити на друмовима — и сви коњи и волови по 6 дана у години. По облигатној неправедности босанско-херцеговачке управе, многи је морао радити и 2 и 3 пута по 6 дана у години. У новије доба укинута је ефективна робота и „милостиво“ претворена у новац. Сада се плаћа у име роботе 3 круне на главу и то по неком натражњачком принципу: Ко не плати 3 круне до 31. децембра за наредну годину, мора платити до 31. марта 6 круна, а ко не плати до 31. марта тих 6 круна, мора израдити на друму одређену му партију, на којој му треба радити 10—20 дана. Апелате нема! Највиша је инстанција друмар! И тако је та милост изишла наопако. Најбогатији плаћају 3 круне, јер они имају увијек поваца, средњи плаћају 6 круна, јер толико могу до 31. марта некако скупити, а најсиромашнији раде 20 дана.

Управа у Босни и Херцеговини задржала је све хрђаве и неправедне порезе, који су постојали за вријеме отоманске владавине, као: плаћарину, кантарију, крварину и траварину, с том разликом, што их је повисила за 50—200%.

Осим тога пореза увела је Аустро-Угарска све могуће порезе из монархије, као: малтарину у многим мјестима, пецарину на ракију, увознину у опћине на сва алкохолна пића и још неке ситније порезе.

Сви су ти порези задржани односно заведени, да не би могли босанско-херцеговачки производи конкуровати аустро-угарским, пошто су Босна и Херцеговина увучене у заједничко царинско подручје са Аустро-Угарском.

Ми смо плаћали отоманској царевини 8% од сваке робе, која се увозила са стране у нашу домовину. Сада плаћамо на каву н. пр. 90 круна по метерценти. Тканину, свилу, шећер, шпиритуозе и т. д. не можемо ни добивати са стране, јер их царина толико потискује, да ми морамо аустро-угарске лошије производе скупље плаћати.

Аустро-угарска заједничка каса, даје Босни и Херцеговини 1,200.000 круна као отштету за царину, али је то врло незнатна свота према штети, коју трпимо. По приближном нашем рачунању, одлази из наше домовине у заједничку аустро-угарску касу око 5,000.000 круна на годину за оних 1,200.000 круна отштете. Осим тога уништили су аустро-угарски фабрички и занатлијски производи сву малу и кућну индустрију Босне и Херцеговине.

Што наши земаљски продукти не плаћају никакве царине при улазу у Аустро-Угарску, споменули смо, да то није ни од какве користи нашем народу, јер он плаћа ту царину у различитим кантаријама, плаћаринама, у монополу соли и т. д. До душе, тај новац остаје привидно у земљи, али скоро сав иде на различите начине у џеп аустро-угарских чиновника, који га депонују у банкама изван Босне и Херцеговине. — Осим тога босанско-херцеговачком извозу марве, и ако не смета царина, сметају ветеринарско-полицијске наредбе, које су већином посве неоправдане и сувише строге, а имају једино ту намјеру, да зауставе марву из Босне и Херцеговине од аустро-угарских тргова. Уз то је тарифа на босанско-херцеговачким жељезницама изванредно велика.

Жељезничка политика наше владе најјасније доказује, да се босанско-херцеговачки интереси у свему запостављају. За наш новац праве се жељезнице, које, по изричном признању владе, служе за аустро-угарске стратегијске сврхе.

У нашој домовини подижу се индиректни порези, чим се подигну ма у којој половици монархије. Тако је подигнут порез на ракију, чим се о њему почело говорити у монархији. Подигнут је порез на шећер и поштански тариф, али још није укинут биљег на новине и календаре! Поштански је тариф у опште већи, него ли у покрајинама аустро-угарским, особито тариф за пакете.

Аустро-угарска власт у Босни и Херцеговини поотимала је селима и варошима испаше, поотимала је безима и кметима силне шуме. У томе је није водила никаква правна мисао, већ само политички обзири. Присталице владине добијале су шуме на једном крају, а неповољни бези губили су их на другом. Они пак, који су умјели и могли доказати своје право, задржали су свој посјед, али су за 10 до 15 година парничења платили ерару у штемпловима и судским трошковима.

У невољи, каквој било, влада никако не пружа помоћи ондје, гдје треба. Ни уписане десетине не опрашта и не смањује, гдје случајно град обије или ватра сагори. — У вријеме глади и поплаве дијели босанско-херцеговачка управа досељеницима у Франц-Јозеффелду храну и одијело, а у то исто вријеме, кад урођеници копају козлац по шумама, да се прехране у оскудици жита власт им намеће порез на козлац и не да га никоме копати, ко не плати ерару 3 круне. — Турска је власт у вријеме глади отварала десетинске кошеве и дијелила храну народу, а аустро-угарска удара порез на козлац!

Због тих очевидних насиља, због све већег сиромаштва, због глади сели се наш народ, већином муслимански, из своје домовине. До сада се, по нашем рачуну, иселило за ове 23 године око 150.000 душа у Малу Азију, европску Турску и у Србију. Није то вјерски нагон, што гони наш народ под окриље Високе Порте, јер би се он по том нагону још 1879. листом иселио. Њега гони невоља и глад, неправда и насиље владиних органа, да оставља гробове својих отаца и тулбета својих прадједова. Управа босанска не брине се, да стане на пут сеоби добрим установама и човјечним поступањем, влада се још радује том сељењу, и жели, да се сви земљаци наши иселе, како би лакше населила странце.

Досељеним странцима даје власт у Босни и Херцеговини земље за обрађивање забадава или скоро забадава, и опрашта их скоро десет година од десетине, а урођенику сељаку одузима све погодбе за живот.

Власт потпомаже досељенике из Аустро-Угарске у сваком предузећу, а све на штету домаћих. Тако дава субвенцију фабрици шпиритуса у Д. Тузли и рафинерији петролеума у Броду, а домаће трговце присиљава, да од ових купују. — Шећерна фабрика у Добоју има такођер субвенцију, а осим тога гарантује јој држава извесну количину репе по повољној цијени. На много мјеста присиљавају се ратари, да сију шећерну репу, а обично им се плаћа мање но што се обећа прије сијања. Осим тога варају сељаке за 10—20% на мјери. Нико се не смије потужити, јер се сваки огласи бунтовником, ко сумњичи „царске“ људе. — Репа се не исплаћује готовим новцем, него се дају само признанице, а новац се задржава у депозиту, да се од њега исплати порез и десетина, па се остатак дава ратарима истом у децембру. Ратар је приморан да репу прода власти по што, по то, јер му власт с том погодбом дава сјеме и јер је она једини купац.

Како о земљорадничком, тако се не брине ни о трговачком сталежу управа Босне и Херцеговине. Она је вазда ишла на руку страним трговцима и страним трговачким подузећима на штету домаћих. Она даје све могуће концесије „удружењу трговачком“, прије фирма Шмарда, Ротер и Першић, фирми Морпурго & Паренте, и т. д. Вели се, е је и сам Калај компањон ових друштава. — Сви домаћи трговци пропадају, слаби, да издрже конкуренцију с овим одвише привилегованим удружењима. Досељеници из Аустро-Угарске напредују, једино с тога, јер су привилеговани, јер ерар у њих купује све своје потребе. Домаћим пак трговцима затвара власт радње по неколико дана под изговором политичких разлога. Свим могућим макинацијама постигла је власт, да је за ово 23 године са свим пропало стотинама најбогатијих трговачких кућа у Босни и Херцеговини.

Високе делегације!

Аустро-Угарска је почела године 1882. без икакве правне подлоге рекрутовати војску из наше отаџбине. Командант трупа изјавио је својом прокламацијом 12. (24.) маја: „Босанци и Херцеговци! До сада није требало одвајати радну снагу од земље, да би се ваши порушени домови могли опет подићи и да би се ваша поља могла опет засијати... Али је сад већ вријеме, да земаљски синови, подобни за оружје, одговоре својој дужности и да се без разлике вјере удостоје части да носе оружје за одбрану своје домовине“. Спрва је трајала војничка служба двије године. Од год. 1898. повишена је служба на три године. Управа се ни у том погледу не обазире на правду, ни на потребе наше земље. Баш сада не би требало одвајати радну снагу од земље, јер би нам требало 50 година неуморног рада, док би се поправило зло, што нам га је на-

нијела аустро-угарска управа до сада. У осталом Аустро-Угарска је добила мандат, да држи ред и мир у Босни и Херцеговини, а нијесу Босна и Херцеговина добиле мандата, да чувају Аустро-Угарску од социјалиста и њемачких нацијоналиста. Наш се народ ипак не би тужио на војну службу, кад би она заиста одговарала војним потребама земље, кад би рок служења био годину дана, кад би наша војска гарнизовала у својој земљи, кад би имала здраве станове и довољно хране, кад би се с њоме човјечно поступало и кад би сви официри и подофицири били синови Босне и Херцеговине.

Овако пак трошимо 10 милијуна круна на годину за 4 регименте, од којих су само 4 батаљона у нашој домовини, а остали скапавају по најгорим влажним и мрачним касарнама у Бечу, Пешти и Грацу.

Што је човјеку најсветије и најдраже, то се псује и бешчасти у војсци: вјера и Бог (шпецијално „босански“, „српски“, „турски“) и најњежнији осјећаји према оцу и мајци.

Деморалисани, испребијани и неподобни више за рад, враћају се наши војници у домовину. Разне болести, понаособ туберкулоза и сифилис, самоубијства, дивљачки и нечовјечни поступци, немилосрдних и окрутних официра десеткују најподобније синове наше домовине. Ето, онамадне је поручник Бабковски у бечкој Alser-касарни голом сабљом тешко ранио четири војника — ни за што, а још није нити на одговор позван, а камо ли кажњен!

По Босни и Херцеговини су читаве легије беспослених и дивљачких жандара и финанца, на које се троше стотине хиљада народног блага. Жандари бију и глобе људе прijетећи, да ће их затворити и тужити због злочина, ког не можеш ни у сну снити. Жандари и финанци деморалишу жене сексуално, проводе силовања, на зло употребљавајући дату им силу. Тужбе не помажу ништа, јер власт не допушта, да државни „ауторитет“ страда. Узрок је тому, што су жандари и финанци готово сви странци, без осјећаја и људи пропале екзистенције. Кад већ морају бити толики жандари и финанци у нашој отаџбини, што не узме власт урођенике за ту службу? Подобних има и сувише! Жандармерија, каква је данас, служи само као страшило, да не би народ дао одушке своме незадовољству. То је најжалосније свједочанство, што га издаје сама себи данашња управа.

Управа аустро-угарска тјера рђаву политику и у вјерском питању. Мјесто, да се држи строго неутралног и толерантног становишта, као што је зајемчено прије окупације, она потпомаже и протежује гдје год може вјеру, која је најслабије заступљена у земљи — потпомаже католицизам и католичку пропаганду. Ма да је број католика најмањи и ма да је најслабије порески заступљен, троши се пуно више на католичке вјерске ствари, него ли на православне или муслиманске. Православну вјерску автономију, како је постојала под турском управом, начинила је влада илузорном. На силу преузимље влада у своје руке управу у црквено-школским автономним пословима и имање црквено хотимице расипље. Шта више, босанско-херцеговачка влада се није устручавала, да се стави на страну католичке пропаганде, него је свом силом помаже и још јој своје органе у службу даје. У Фојници је прешла једна муслиманка у католичку вјеру, па да би и њено дијете покрстили, што мјесни муслимани не допуштаху, жандари су за вријеме, док се јација у џамији клањала, продрли у кућу, дијете украли и одвели у манастир. Послије је власт бајаги тражила дијете телеграфски на све стране, премда је добро знала, да је дијете у загребачком клостеру. — Ми се те пропаганде не бојимо ни најмање, али нам не може бити право, што се католицизам и католичка пропаганда нашим новцем потпомаже и што се влада за њу неправедно заузимље.

У владиним основним и средњим школама врши се политика однарођивања. Све школе, које не служе однарођивању, влада их настоји на сваки начин претворити у чисто своје школе, или их затворити. — Садашња нам управа дира и у оно, у што нам није дирала Турска, дира у нашу вјеру и просвјету. За турске владе имали смо више основних школа но данас, имали смо српску реалку у Сарајеву и српску богословију у Бањој-Луци.

Данашња влада не бира срестава, само да уништи српске школе. Српску основну школу у манастиру Озрену затворили су органи властн, учитеља оклеветали због педерастије и затворили га. Послије је учитељ на суду проглашен невиним, али српска школа је претворена у комуналну. У Гацку је српска школа силом затворена, а учитеља су жандари дигли ноћу из постеље и претјерали преко границе у Хрватску. Гдје је општина сиромашна, влада наређује, да се српска школа сруши, под изговором, е је трошна и тобоже допушта, да се зида нова школа. Уписивање у српске основне школе, помета се на све могуће начине. Свештеницима се заповиједа, да у црквама објаве, да се дјеца уписују у владине школе. Свештеницима се даје награда за поучавање у вјери у владиној школи, у којој има бар 10 ђака православних, да би због тога свештеници протежавали владине школе. Српским школама је забрањено примити дијете, које је већ један пут било уписано у владину школу. Жандари нагоне родитеље под пријетњом глобе и затвора, да упишу своју дјецу у владину школу. У којем мјесту српска општина даје сиромашној дјеци одјећу, обућу и школски прибор, ондје се труде и владини органи, да паралишу ту конкуренцију — док се на осталим мјестима никако не брину за сиромашне ученике.

Влада је узела муслиманима вакуфска добра и управу над њиховим вјерским школама, па би то исто хтјела и са српским народним школама.

Влада настоји, да обори српске православне и муслиманске школе, али се не труди, да подигне просвјету у својим школама. У владиним школама је настава у служби политике и подвргнута је цензури. Забрањене су књиге, којима се негује српска свијест и језик српски, а заведене су књиге, гдје нема никако ријечи „српски“. Те су књиге састављене тако, да са свим угуше свијест народну. Ученик може проћи основну школу и средњу, па не ће чути од свога учитеља, коме народу припада, ни којим језиком говори, него му се предаје о „босанском“ језику и „босанској“ народности.

Главна је брига наставе у средњим школама, да са свим одвоји ученика од осталог свијета. За то се забрањује ђацима посјећивање читаоница, набављање књига и листова, у којима би можда нашао, да негдје живи један народ, који се зове српским. С тога се оснивају интернати, гдје се детективски прати сваки корак ученика: шта ради, шта чита и шта мисли. Кућни је ред у тим интернатима толико ограничен, да се н. пр. у једној сарајевској муслиманској школи, спојеној са конвиктом, налаже: „послије подне **спавање**“ т. ј. у оне дане, кад нема предавања и кад би ученици могли излазити у варош.

У томе је влади главна намјера, да се међу ђацима не би пробудила свијест национална, а не да их чува од рђавог и неморалног утјецаја са стране. Има случајева, гдје су се сами ђаци тужили на своју неморалну околицу, па су добивали казне, „што се усуђују сумњичити неке личности“. Учитељи на градским школама већином су странци, а на основним школама преко половице странци.

Србе ђаке систематски прогони и влада и учитељски збор. Тако се н. пр. сваке године упише у сарајевску гимназију у I. разред од 80—100 православних ђака, а до матуре дођу од њих једва два, три! Томе није узрок немар или неспособност православних ђака.

Православни ђаци из Босне и Херцеговине, који су учили гимназије и реалке у Мађарској, Славонији, Хрватској и у Србији, сви су били одликаши, док су њихови другови из основне школе, пропадали у сарајевској или мостарској гимназији.

Влада, чак без икаквог питања учитељског збора, истјерује Србе ђаке из гимназије, или их и протјерује из мјеста, гдје уче, одређују им школске казне, одузимље им штипендије и т. д.

Штипендије, што их даје влада из земаљске благајнице, неправедно су раздијељене. — Католици имају фрањевачку гимназију у Високом и језуитску гимназију у Травнику, са интернатом, ђе влада плаћа за свакога питомца по 40 круна мјесечно. Па и поред тога, католици добивају на владиним гимназијама просјечно више штипендија, него ли муслимани и православни. Али и у томе нису протежирани толико домаћи католици као странци. Странци уживају већину наших штипендија; и тако српски народ из Босне и Херцеговине даје своје новце, да се одгоје људи, којим ће бити најпречи задатак, да презиру тај народ.

Ако је хтјела Аустро-Угарска извршити свој задатак у Босни и Херцеговини, требала је да пошаље онамо најбоље своје чиновнике, људе савршеног карактера. Мјесто тога дошло је у Босну и Херцеговину врло мало спремних и карактерних чиновника, а већина их је, који нису могли и који не би могли ніђе више наћи занимања. Даље, требало је побринути се, да се у најкраћем року образује довољан број домаћих синова за успјешно управљање земљом. Но у Босни и Херцеговини има једва 50 домаћих синова, који су свршили велику школу. Па и оно мало, што их је свршило, запостављају се за неуким и у пола образованим странцима. Управа и данас даје странцима и виша и нижа мјеста, за која има спремних домаћих синова.

За виша мјеста не тражи управа бос.-херцеговачка стручне ни опћените спреме. Главне су погодбе: племство и протекција. Тако су од шест окружника петорица барони, од 56 котарских предстојника 23 су разнолики племићи, а свега их има пет са академском титулом. — Понеки данашњи владини тајници, владини савјетници и дворски савјетници немају више квалификације, него су били подофицири у окупационој војсци, учитељи без места, или апсолвенти неког шестомјесечног курса.

У конвенцији са отоманском владом обвезала је се Аустро-Угарска, да ће задржати у служби све урођенике, који буду подобни, и да ће касније при намјештању давати првенство урођеницима. — Међутим је до данас врло мало државних мјеста попуњено Бошњацима и Херцеговцима, док је Бугарска на пр. одавна већ попунила све струке домаћим чиновницима.

Главна је погодба за успјешан рад у Босни и Херцеговини, да чиновници знадну перфектно језик, којим говори народ. Данашња управа нема ни 20% академски образованих чиновника, који знају српски; она чак намјешта људе, који не знају ни ријечи српски и који сматрају испод достојанства учити језик онога народа, који их храни.

Нарочито би требало судијама, да знају перфектно српски са свима дијалектичним и провинцијалним особинама, које владају у Босни и Херцеговини. Међутим, од судија се захтијева само знање ма којег словенског језика. Сила примјера показала је, да судија, знајући неки словенски језик, а не знајући српскога, сасвим погрјешно схвати излагање парничара и свједока.

Мора се признати, да су судије у Босни и Херцеговини већином врсни људи, али им, осим непознавања језика сметају зле установе у савјесном вршењу службе.

Првостепени судови подвргнути су политичкој управи. Академски образовани судије подвргнути су неуким котарским предстојницима. Скоро све парнице на првој инстанцији, и грађанске и кривичне, рјешавају се по вољи и по налогу политичке управе.

На заповијест политичких власти премећу се приватни станови, прогањају се грађани из мјеста становања, одређује се полицијски надзор због политичке сумње, одузимају се обртне и трговачке концесије из политичких разлога, затварају се најугледнији грађани без судске одлуке и држе се по неколико мјесеца у истражном затвору. — И примјери тортуре врло су чести.

За вријеме турске владавине била је нека врст пороте — звала је се „меџлис“. У тај је меџлис бирао народ, без икаквог утјецања власти по два муслимана и два хришћана. Тако су улазили у меџлис људи најугледнији, савјесни и свјесни свога права и своје дужности.

Аустро-Угарска управа задржала је у принципу ту врст пороте, али чланове њезине именује политичка власт, и узима у нороту људе зависне, плашљиве и неписмене.

Судови друге инстанције формално су независни, али велика већина парница не долази до друге инстанције, јер се и апеловање сматра нелојаношћу у Босни и Херцеговини. Осим тога првостепени судија напише оловком на осуди, против које се апелује: „Може се поништити“, или: „Не смију се поништити“. У овом задњем случају друга инстанција и не гледа аката, него само избрише опаску, која је оловком написана, и потврди пресуду прве инстанције.

Политичка власт је свемоћна, и у сваком котару самостална и самовољна. Кад се ко позове на друкчије одредбе у другом којем котару, добива одговор: „Тамо је друга влада, овђе сам ја твој Бог!“

Политички органи намећу новчане глобе до 1000 круна за сасвим незнатне преступе, чак и за оно, што образован свијет не сматра преступом. На пр., ко пјева српске пјесме, ко држи говор без предходне цензуре, ко не ће свечано да дочека владику, ко има слику султанову, или покојног кнеза Михаила Обреновића, или гусле са српским грбом, ко потпише јавну изјаву неповољну влади и т. д. и т. д.

Утјеривање глоба је немилосрдно. Не штеди се ни оно, што је најпотребније: алат, стока, одијело, поповска мантија, непечен хљеб из пећи — све се то продаје, да се наплати неправедно одређена глоба.

Политичке тамнице вазда су пуне поштених

грађана, којим се не може подвалити никакав кривични преступ.

Неповољни грађани, који су у своје вријеме опроштени били од војничке службе, узимају се у војску по наредби политичке власти.

Управа не иде за тим да подигне народ морално и етично него баш напротив. Завађају се најгрђе установе, трпе се најскандалознији догађаји. — Одмах иза окупације подигнуте су многобројне јавне куће, и по малим мјестима. По великим мјестима осим тога и приватни салон. У Мостару чак и мушки салон. У фабрикама дувана, ћилима и другим радионицама државни чиновници заводе и бешчасте невине дјевојке. — Власт то све превиђа и потрпава.

Управа не стаје на пут ширењу алкохолизма Одузима, додуше, дозволе неповољним грађанима, али даје необичне концесије својим креатурама. — Не допушта оснивање антиалкохоличких друштава.

У опће помета управа оснивање хуманитарних и националних друштава, не допушта дружина за гимнастику, за потпомагање сиромашних ђака, дружина занатлиских, српских певачких и српских читаоница. Већ основаним друштвима смета на сваком кораку, квари и прецртава програме за свечаности, не допушта посвећивања застава, забрањује забаве и излете.

Управа смета и забрањује прослављање српског народа свеца Св. Саве; забрањује у опће све, што је српско.

Сви листови, чак и књижевни, сви програми забава, сви говори за свечане прилике подвргнути су најстрожијој превентивној цензури. Цензура брише црвеним мастилом на сваком мјесту ријеч „српски.“

Осим тога забрањен је улазак у Босну и Херцеговину свијем српским ваљаним књигама и независним листовима, не само из краљевине Србије него и из Аустро-Угарске.

Просвјетно стање српског народа у Босни и Херцеговини је такво: као кад би у Аустрији влада забранила Нијемцима сваку слободну мисао, сваку слободну ријеч; кад би им забранила учити историју њемачког народа, називати свој језик њемачким и себе називати Нијемцима; кад би захтијевала на пр., да се њемачки језик зове „аустријским“, да се аустријски Нијемци зову просто „Аустријанцима“, да уче само историју Аустрије, и то само ону, која није ни у каквој свези са историјом осталих Нијемаца; још уз то кад би биле забрањене све књиге и сви листови из Швајцарске и њемачке царевине.

Данас се српски језик у Босни и Херцеговини мора звати „босанским“, народ се мора звати „Босанци“, мора учити историју Босне, и то само ону, кад су босански банови били зависни о угарским краљевима.

Аустро-угарска управа настоји, да и у вјерском погледу одвоји Босну и Херцеговину, настоји, да православне откине од цариградске патријаршије и муслимане од Калифата. — Кад су муслимани славили 25-годишњицу султанову, влада је забрањивала прославу у Босни и Херцеговини, скидала је жандармском и војничком силом слике султанове, гасила машале, бајонетима растјеривала свијет са улица и из џамија.

Управа у Босни и Херцеговини почела је организовати политичке општине. Али је свакој општини наметнула штатут и поставља одбор општински по својој вољи, људе неписмене и зависне. Владин повјереник долази на општинске сједнице с предлозима и готовим закључцима.

Ако случајно који одборник интерпелира, што влада не респектује закључака одборских, који су донесени по штатуту, одговара владин повјереник: „Влада је дала штатут, и она најбоље зна, како га треба употребљавати. Ви немате права питати.“ И тако одређује влада, да се општински новац расипа на удешавање, за лавн-тенис, да се подижу потребне грађевине, да се градња њихова повјерава странцима и да им се дају енормно велике своте, по пет пута веће, но што вриједе грађевине.

Управа у Босни и Херцеговини у опће управља врло лакоумно државним имањем. Влада подиже привредне установе, не за потребу, него за очи странцима уљепшава купалиште, заваћа егзотичне забаве, уводи стријељање голубова, одржава скупе трке, на којима одређује за домаће коње кошије од 400—500, а за стране расе 40—50.000 круна!

Високе делегације!

Због неправичног и неразумног управљања, влада у Босни и Херцеговини велико незадовољство. О томе незадовољству морале су сазнати високе делегације из различитих меморандума, које су доносиле депутације из Босне и Херцеговине. Да није полицијска сила свемоћна, такви би се меморандуми јављали сваког мјесеца и из сваког мјеста.

Потписани познају врло добро народ у Босни и Херцеговини и његово мишљење, с тога позивају високе делегације, да спријече несрећу, која може сваки час избити. Спријечити се може само брзом промјеном данашњег система у Босни и Херцеговини.

Треба створити здраву основу за развој и напредак земље и народа.

Беч, мјесеца маја 1901.

Српска акад. омладина из Босне и Херцеговине:)*

Александар Бабић, медицинар.
Александар Деспић, правник.
Божидар Черовић, филозоф.
Васиљ Грђић, филозоф.
Душан Ћоровић медицинар.
Ђорђе Сршкић, правник.
Ђорђе Пејановић, филозоф.
Јово Симић, техничар.
Јосиф Костић, медицинар.
Лазар Димитријевић, медицинар.
Марко Краљевић, правник.
Милорад Николић, ветеринар.
Милан Сршкић, правник.
Михаило Буквић, филозоф.
Никола Стојановић, правник.
Петар Кочић, филозоф.
Ристо Михајловић, медицинар.
Симо Ераковић, богослов и правник.
Тодор Јеремић, медицинар.
Урош Круљ медицинар.

*) Потписани јамче за истинитост свих горњих навода и спремни су их поткријепити небројеним примјерима.

Нови Сад, 19. маја.

Меморандум српске академске омладине из Босне и Херцеговине, који је упућен аустро-угарским делегацијама на немачком језику, доносимо у данашњем броју „Заставе“ у целости у верном српском преводу. Обраћамо нарочиту пажњу па овај меморандум, који износи поражавајућа факта против данашње управе Калајеве Посланици Херолд, Помер, Волф, Крамарж и други, изнели су у аустро-угарској делегацији скоро цео тај меморандум пред Калаја и Калај није ни покушао, да га обори, него је говорио о „живој фантазији“ омладине и додао, да се из тога види, како се српски ђаци више баве политиком него науком, па се после туже, како је српска интелигенција запостављена. Но била је једна ствар, за коју је рекао, да је истинита и невероватна Наиме рекао је, није истина да власт не плаћује и то, кад народ у шумама копа козлац (корење), да се њиме исхрани. Међу тим српска босанско-херцеговачка омладина, која је пуним именима потписала тај меморандум изјавила је, да јамчи за истинитост свих тих навода, и готова је да те наводе докаже са необоривим доказима. Могуће је, да Калају није позната ова жалосна истина и да су је власти криле пред њиме, ал то би онда било још жалосније и доказивало би, да у Босни и Херцеговини у опште свако ради шта хоће

Меморандум српске босанско-херцеговачке омладине, добија највећу важност баш тиме, што Калај није ни покушао, да га озбиљно опровргне. Још је изрекао Калај и то, да он не цени кураж српске омладине, што је потписала тај меморандум. Јер та кураж доказује, да у Босни и Херцеговини не страхују толико од власти, и да не постоје гоњења од стране владе. Калај није хтео да призна, да свако стрпљење има и границе. Свакојако је сигурно, да баш због ове куражи српске омладине, и због куражи осталих српских православних и мусломанских депутација, Калај већ спрема да иде. И нема сумње, да му је ово последња делегација у којој је он министар Босне и Херцеговине. Ми се дакле не чудимо његовој куражи у извртању, јер он нема више шта да изгуби.

Делегације.

У седници аустријске делегације финансијског одбора, била је реч о управи у **Босни и Херцеговини**, кад се расправљао окупациони кредит. Делегат др. Херолд указује на мудар и на одређен државо-правни положај у Босни и Херцеговини. Говори, како се не жале више само Срби православни на истоку, него и мухамеданци. Тражи опширан извештај о стању у окупираним земљама и да се отклоне они узроци, који изазивају жалбе. — Делегат др. Помер износи, да није право, што влада у Босни и Херцеговини потпомаже католичку мањину (која износи 21 проценат становништва) на штету православних и мухамеданаца. Чита врло многе жалбе из меморандума српске православне босанско херцеговачке омладине и опомиње министра, нека не покушава, да гони те младиће, који су имали куражи, да изнесу те тужбе пред делегате и да потпишу своја имена. — Делегат Волф говори такођер о незадовољству Срба православних и мухамеданаца и пита: 1. Из каквих разлога угушује влада православну и мухамеданску црквено-школску самоуправу, да би створила што боље земљиште за прелаз ових у католицизам? 2. Докле ће трпети да католици по Босни и Херцеговини свима средствима превађају некатолике у своју вероисповест? 3. Шта мисли урадити Калај, да уштеди држави срамоту, да се не морају некатолици Босне и Херцеговине, после двадесето-годишње окупације, обраћати на султана, да у њега траже заштите против надбискупа Штадлера и његове пропаганде?

Известилац др. Козловски (Пољак) вели, да су сви ти нападаји извађени из панславистичких француских, српских и руских листова. (Па баш и да је тако све, треба питати, шта је истина, а не пресуђивати ствар према томе, у којима су листовима ти нападаји изношени) Делегат др Крамарж пита, како стоји ствар са преговорима између владе и православних као и између владе и мусломана у погледу црквене школске автономије?

Калај изјављује, како су у Аустро-Угарској престале зебње због окупације, и као да ће бајаги тиме порастити моћ Словена. Аустро-Угарска морала је створити у Босни и Херцеговини Архимедову тачку на Балкану, са које ће даље да ради. Треба до душе много времена, док се у тим земљама створи убеђење, да ће њима најбоље бити у оквиру Аустро Угарске. И кад се то уверење створи, биће те земље јаки ослонац за монархију. (Ако је у опште могуће, да се то убеђење створи, онда је Калајева управа бар за 500 година уништила сваку наду, да ће се то убеђење створити). Што се тиче тога, да се изда опширан извештај о стању у Босни и Херцеговини, то би могло бити али је скопчано са великим тешкоћама. (?!) На питање, на којем се језику предаје у школама Босне и Херцеговине, одговара, да неће да се меша у стару расправу, је ли оно језик српски-хрватски, или српско-хрватски. Кад се Срби и Хрвати сложе у називу тога језика, он ће тај назив употребити, па ма какав био. Он тај језик назива босанским језиком. А вероисповедне школе могу се развијати у опште по своме плану, само се влада стара, да се не употребљују књиге са политичком тенденцијом. Доказује на дугачко да под Турцима није било вероисповестима боље него до сад. Турске власти се само из немарности нису бринуле о томе, и зато су поједине црквене општине у тајности радиле што су хтеле. — Изјављује даље, да честе српске жалбе доказују, како се они од данашње модерне управе надају, да ће им се изаћи на сусрет. Он и хоће да изађе Србима на сусрет, али то онда, кад Срби и њему изађу на сусрет. А то се није догодило. — Говори како постоји неспоразум између српских митрополита и народа. Он жели, да се тај неспоразум уклони, радио је на томе, и чинио је чак пресију на митрополите. Кад се они погоде, онда ће министар потврдити њихову автономију у колико се не судара са црквеним и државним одредбама. (У своје време био је штампан у „Застави“ званичан акт, из којег се видело, да влада и у најситнијим стварима даје инструкције православним митрополитима и „саветује“ их, како се имају владати према народу. Требало је много куражи да Калај поред свег тога онако обмањује делегације.) — Говори о исељавању мусулмана и тврди,

да су се пре 1899. год. тек неколико стотина њих годишње исељавали. Од 1899. год. порастао је њихов број годишње на 7000. (!? с опроштењем). Не може се увети да је управа од једаред постала тако хрђава, (ал једном мора прекипети), него су томе узрок агитације. Лане у мају хтели су и православни Срби да се селе у Русију. Руски конзул им је одузео ту наду и хвала му. Бео радски агенти бунили су у истини народ на ту сеобу. (Опште је уверење, да су то били Калајеви агенти). Што се тиче аграрног питања наводи, да се стање поправило. (Ал зашто неће или не уме да реши то питање, на то не одговара)- — Пуцање на голубове из шпорта престало је пре две године. Што се тиче католичке пропаганде, тврди, да се правосл. Срби осећају слаби не према католицима у Босни и Херцеговини, него се осећају слаби према католицизму у опште. Па онда наводи, како више католика прелази у православље, но православних у католицизам. (Није о томе реч. Пита се, каквим се средствима служи католичка пропаганда. Та су средства недозвољена. А ако је истина да више католика прелази у православље, како ће онда да се разуме, да се православни боје католицизма у опште. Боје се Калај Штадлерове католичке недозвољене пропаганде.) На послетку обриче, да ће се заузети за повишење учитељских плата и с тим завршује свој говор.

Политички преглед.

Јосиф Јагић — насео. Посланик мохачког среза на угарском сабору Јосиф Јагић припадао је т. з. Апоњијевој странци. Но од када се Апоњијева странка претопила у владину странку, и у Мохачу неће више Јосифа Јагића за посланика. Тамо се конституисала либерална странка, којој су приступили сви Апоњијевци, те сад хоће Јосиф Јагић да ствара неку нову владину странку под именом Селова странка, не би ли на тај начин очувао свој мандат. Но чини нам се — прошао вашар.

Црна Гора. „Глас Црногорца доноси закон о државном буџету и закон о уређењу државне главне контроле. Оба је закона потписао кнез Никола по саслушању државног савета. Закон о буџету има 21 чланак и одређује, како се саставља буџет, и да ће тај буџет кад га књаз одобри бити штампан у службеном листу. Закон о главној контроли има 47 чланака. Цел је главној контроли да прегледа, исправља и ликвидира рачуне опште администрације, те пази, да се не прекорачи буџет, да пази, де се не догоди пренашање суме из једне партије у другу и т. д. Овим законима постигнуто је бар то, да ће се од сада водити јаван рачун о ономе што је државно, а тога до сад није било у Црној Гори.

Немци и Французи. Јавили смо шта је немачки цар здравио француским официрима у Берлину. Покушао је да их придобије и по могућству им је ласкао. Француски генерал Бонал одговорио је на ту здравицу такође врло учтиво, али како накнадно јављају новине, није пропустио да изрекне: Како се са парадним маршевима незадобијају битке од Аустерлица. Потсећање на парадне маршеве са који је чувена немачка војка и потсећање на битку код Аустерлица, у којој је и немачка војска тако љуто пострадала од Француза није изазвало ни најмање пријатан утисак.

Рат између Кине и удружених сила. Мир са Кином је склопљен и рату је учињен крај. Кинески цар је пристао да плати тражену одштету од 450 милијуна тајела са 4 процента, а савезници повлаче своју војску. Рат у Кини трајао је мал не годину дана. 11. јуна прошле године п. н. убијен је канцелар јапанског посланства, а 20. јуна немачки посланик Кетелер. Одмах после ових догађаја, кренуле су се војске савезника у Кину. И како ће трајати још најмање два месеца дана док не стигну својим кућама, то се може рећи да је овај рат трајао управо годину дана. Са војском је био прво Јапан у Кини и то већ јула месеца са 16 000 војника, за њим Русија са 15.000, па Енглеска са 7000 Француска са 15.000, Немачка са 19.000 и т. д. Савезници су усредсредили били још у кинеским водама 160 ратних бродова и 30 торпедних чамаца. — Немачка је прва послала налог да се разреши њена главна команда у Кини, број војске да се смањи и већи део врати дому своме. Досадањи главни заповедник савезничке војске гроф Валдерсе кренуће се за дан два из Кине кући.

Рат у Кини је дакле свршен, а рат у јужној Африци још је у потпуном јеку. Шта видимо: Овде телесно снажан и развијен народ, који броји 500 милијуна душа подлеже далеко мањој војној сили, а за управо 8 месеци. А тамо шака бурских бораца већ скоро две године бије крвави бој са десет и петнаест пута јачим непријатељем. И то се бори џиновски и са уверењем да ће до краја понедити. Но Кинез је душевно слаб и неразвијен, није довољно свестан слободе и права, а Буро је душевно јак и развијен, слободу и право љуби нада све. Најбољи пример шта све могу свест и начело.

Рат између Енглеске и Транзвала. У Лондон су стигле врло тужне и јадне вести по Енглезе. Пламен рата разбуктао се свом силом. И док су Бури још увек силни и снажни, пуни самопоуздања, дотле су Енглези заморени, клонули, деморалисани. У Капу је стање по Енглезе управо очајно. Најновије вести јављају, да се железнички саобраћај у појединим крајевима опет обуставља. Обуставља се за то, што су ти крајеви несигурни, управо у непријатељским рукама. А шта то значи, није потребно говорити. После скоро две године дана крваве борбе, за које су време Енглези толико пута прорицали потпун пораз и подјармљење Бура, они чак на својем земљишту, морају да уступе Бурима на милост и немилост читаве покрајине. Но не само да је обустављен по негде железнички саобраћај, већ су и поједине вароши Капа у великој опасности. Тако из Квестовна јављају да је војска пробдила целу ноћ у шанчевима и да ће остати непрестано у активној служби. Саобраћај железнички је прекинут, а јака војска бурска под Круцингером налази се с оне стране Бајлеја. — Многе друге вести јављају о нападајима Бура на енглеске железнице и енглеске војске. — Јавно мнење и штампа у Лондону жестоко нападају владу енглеску, што не шиље с места нову војску у јужну Африку. Јер не буде ли се то што пре учинило, Енглеска ће претрпети ужасан пораз и ужасну срамоту Сва њена садања војска у јужној Африци не вреди више ништа. И у Лондону виде само још спаса у новој војсци. Само што мудри енглески државници и досетљиве енглеске дипломате непрестано лупају своје главе, откуд да створе ту нову војску. Виде свој јад и своју пропаст, ал не знају како да му доскоче. Једино се надају, да ће им вештином и лукавошћу поћи за руком да придобију Буре за мир, ма иоле частан по Енглеску. Но мудри су Бури, те на свако примамљивање и домигивање енглеско, одговарају: хоћемо нашу независност, хоћемо нашу слободу.

Не може да се сети...

Кад је тужио Ханс Герлих оца Георгија због зоби, новаца и јагњаца, мислимо да је прво преслушање текло овако:

— Вас туже! Јесте ли ви патријарх Ђорђе Бранковић?

— Ја јесам Бранковић, то је истина и јесам патријарх, ал нисам Ђорђе, него Георгије.

— Па то је управо све једно. Него познајете ли ви Ханса Герлиха?

— Ханс Герлих? Герлих? Не могу да се сетим.

— Ама он каже, да је био ваш добар пријатељ у Сомбору.

— Не могу да се сетим Мој је добар пријатељ Ника Максимовић, чика Стева, »С. Сион«, а док се није срушила скела новосадске гимназије, био ми је још бољи пријатељ Илија, па Милошев, па на послетку — рецимо да су то од времена на време и сад а Герлих, Герлих, тога баш не могу да се сетим.

— Герлих вас тужи овде за неке јагњце. Док сте били темишварски владика дао вам их је, па још нисте платили.

— Не могу да се сетим! А на послетку какав Герлих жалосна му мајка, зар он да ми даје јагњце крај толиких наших славних српских манастира?! Зар има тога ко може замислити, да сам ја, ја, ја, као темишварски владика купио јагње, а имао у близини два манастира. Питајте цео српски народ верује ли у то? Хвала Богу зна ме свет! Та не јагњад, него сам ја добијао од манастира Бездина све по четири коња, каквих на далеко нема. И сад бајаги није било манастира да ми даде јагњце, него ће ми их Герлих давати на веру?!

— А шта је са зоби?

Не дознајем ни за какву зоб. Не могу да се сетим.

— А да нису она 4 коња манастира Бездина појела ту зоб?

— Никад ти коњи нису јели моју зоб, нити су имали ту потребу. Ено се позивам на извештај манастирске контроле. Изволте то прочитати у архиви саборског одбора. Тамо ћете се уверити црно на бело, да сам ја не зоб, него и сено и теле и јагње и јаје и пиле једном речју све носио из манастира св. Ђурђа и Бездина. Зато је у оно време манастир и био онако олупан, а кров му се накривио, да се сруши... Та изгледао је као да су прешли преко њега Татари. И сад долази Ханс Герлих и хвали се да ми је он давао зоб... Ништ ја то не дознајем, нити могу тога да се сетим.

— А како је с новцем? С оних 1.800 фор?

— Не могу да се сетим!

— Ал ако човек има рецепис?

— Не знам! Не сећам се! А ако и јесте што послао, ја сам без сумње мислио, да то неко шаље за саборске трошкове и верозаконски прнос. А ја сам знате то онда — прикупљао.

— Па могло би се ваљда то видети из рачуна...

— А, немојте се трудити. Што се тиче саборских трошкова и верозаконских приноса, ту нити има рачуна, нити ко тражи рачуне и сви су већ сложни у том, да је то било, па прошло. Та подерала се већ и мантија у коју сам трпао онај новац. А ако славни суд много испитује ову ствар због мојих рачуна, може бити пензијонисан, као оно наш народно црквени сабор.

Истражник се на ово наљути и каже: Е сад смо свршили. Кад ни на шта не можете да се сетите, ја ћу вас доцније позвати да се закунете на то.

— Ја да се закљињем? И зашто да се заклињем? Ето се не заклињу ни Назарени, не морам ни ја.

— А зар ви српски патријарх, па тако говорите.

— Отац Георгије (при поласку у себи): — Е мој брате! Да се ја увек сећам на то, да сам српски патријарх, све би било много друкчије.

ПОЗИВ.

Г. г. деоничари „Рада“ деоничарског друштва за издавање српских књига и новина позивају се у **главну скупштину**, која ће се одржати у Новом Саду у недељу после св. Духова дне 27. маја (9. јуна) о. г. у 11 сахати пре подне у просторијама код „Беле Лађе“ са овим дневним редом:

1.) Извештај управног одбора.
2.) Извештај надзорног одбора.
3.) Извештај књижевног одбора.
4.) Обнова $^1/_3$ управног и надзорног одбора.
5.) Избор 2 члана за верифицирање скупштинског записника.
6.) Евентуални предлози.

По §-у 16 друшт. правила могу присуствовати главној скупштини и имати гласа деоничари, који су уведени у деоничарску књигу бар три месеца пре главне скупштине и који су уједно депоновали своје деонице бар дан раније у друштвену благајну.

У Руми, дне 12. (25.) маја 1901. год.

За управни одбор „Рада“ деоничарског друштва за издавање српских књига и новина.

Члан управе: Јов. Ст. Дудић. Председник: Др. Жарко Миладиновић.

Вести из места и са стране.

Црногорски кнежевић Мирко верује се, као што јављају из Дубровника са ћерком пуковника Константиновића, која је блиска рођака Обреновићима. Неко се време радило на том да се гђц. Константиновићева уда за краља Александра. — Међу тим у колико је истинита горња вест тешко је оценити, јер данас сензационе вести ничу на све стране. Тако руски дописници јављају, како је краљ Александар изјавио рускоме посланику у Београду, да ће именовати за наследника престола црногорског кнеза Данила, ако би остао без потомства. „Пештански Лојд“ се ужасно љути на то, не толико с тога што се престо неможе пренашати тако олако него, што и он спада међу оне, „који недозвољавају Црногорца“.

„Чега се боје“. Као што је познато земљорадничке задруге све то већма освајају земљишта, па ће тако бити и напред и ми можемо на сигурно рећи, да ће за коју годину по свима нашим опћинама бити земљорадничких задруга. Но њихову напредовању има још по нека сметња, и та долази отуда, што многи људи о стању ствари нису добро обавештени. Тако неки мисле, да ће те задруге поткопати задруге за међусобно помагање и штедњу, јер држе, да су и земљорадничке задруге то исто што су и новчани заводи. Као што се види, то је велика заблуда, јер је друго ово, а друго оно, те једно поред другога може лепо постојати. Ми нећемо опширно да говоримо, али наводимо толико, да се новчани заводи подижу за опћу потребу док задруге потпомажу потребе својих чланова. Дакле треба се латити посла око подизања задруга а не обмањивати се с оним што не постоји. —с.

Покрет за сеобом. Пишу нам из Баната: Пре неколико година био је велики покрет за сеобом и тада су се наши људи селили у Србију и Бугарску, али су наравно зло прошли, те их је од то доба прошла воља за сеобом. По сада су се неколико банатских ратара протурили до Америке и отуда пишу како тамо тече мед и млеко и како се тамо може јефтино доћи до земље, коју нема ко да обрађује. Ово је доста било да распали машту наших ратара о обећаној земљи где ће олако моћи живети и омало рада. И тако сада се највише о томе говори, а то су дознали и неки агенти, који су се лаковернима ратарима нашли при руци те иду и недужне ратаре тобоже пописују и исисавају, а све под именом сеобе у Америку. Мислимо, да би свештеници, учитељи и иначе родољуби требали да наш свет обавесте о правом стању у Америци, а особито за наш свет. —а.

Нов проналазак Николе Тесле. Њујоршки дописник часописа „Revue“-а саопштава ове занимљиве и опширне податке о једном новом проналаску Н. Тесле. „Већ одавна бави се Тесла мишљу — вели дописник — да систем пренашања електричне струје без жица, који је употребљен при тако званом телеграфисању без жица, а које је такође Теслина идеја употреби за електрично осветлење. Ова га је идеја дуго времена занимала и доста труда стала, али сада се може рећи да су главне сметње њезином остварењу уклоњене и да је успех овог новог проналаска, који ће изазвати велики преображај у данашњем осветлењу, осигуран. Овај нови проналазак Теслин јесте једна врста повеће стаклене лампе у виду трубе чија је дужина од прилике 20—25 енглеских стопа, са 2—14 савијутака под оштрим углом: крајеви ове лампе су од метала. У труби се налазе до извесног степена разређени гасови, који су се у предходним опитима показали као добри спроводници. Светлост из ове лампе или трубе добија се на овај начин Електрична струја која се узима право са улице, пролази кроз нарочито удешену справу, која је намештена у подруму куће, али која не стоји ни у каквој вези са електричном лампом Теслином, која стоји у соби. Пренашање струје основано је на својству електрицитета који се распростире познатим правцем. Помоћу металног оквира на труби струја продире у унутрашњост трубе и тамо доводи у кретање молекиле и атоме затворених гасова, и приморава их да се додирују и одбијају. Потреси који се овим добивају, веома су јаки и показују се у интензивности струје. Као резултат ових атомских кретања и трвења у труби добије се светлост. Свака оваква лампа може да осветли површину простора од 300 до 400 квадратних стопа. Важно је код ове лампе то, што не даје од себе апсолутно никакве топлоте, пошто се сва електрична снага претвара у светлост, услед чега је и светлост од ове лампе много боља од данашње, која даје од себе огромну топлоту. Поред овога ове Теслине лампе имају још и добру страну, да се не кваре пошто нањима и у њима ништа не сагорева, и он се сам служи већ неколико година једном и истом оваквом лампом при својим пословима и ништа се на њој није пореметило ни покварило. Јачина светлости овакве једне лампе мерена на фотометру, равна је светлости од 50 свећа, али се по потреби може увеличати и смањити. Увођење ове Теслине лампе у праксу изазваће читав преврат у области осветљења. Не само да Теслина лампа даје много јефтинију и јачу светлост од данашњих, не само да није изложена никаквом квару, него је врло јако хигијенско средство, пошто је њезина светлост од свију вештачких светлости најближа сунчаној светлости. Кад се ова лампа пусти дању да светли, онда се њезина светлост не може приметити, толико се претопи у сунчану светлост. Последица овог јесте чување очњег вида, који се код данашњих лампи, које дају од себе топлоту, врло јако квари. По тврђењу Теслином, светлост ове његове лампе има и те особине, које су својствене само сунчаној светлости, да благотворно утиче на нервни систем човечији и да чисти ваздух који озарава“.

Министар финансија у Београду. Пишу нам из Београда: У једним новинама, које у Будимпешти излазе, међу новостима, изашла је белешка „Још један шкандал“, у којој се износи о некаквој „пикантној афери српског министра финансија“ др. М. Поповића, „да је одмамио једну младу рођаку архимандрита и ректора богословије Весића“ и сакрио. Међутим јасно је, да ова афера, не тиче се српског министра финансија др. М. Поповића, већ се тиче старога Стојана Вељковића, који је у своме животу наниз о пуних 70 година старости, и који има још оваких афера. По овој најновијој афери старога Вељковића, београдска полиција најбрижљивије води истрагу.

Беседу са игранком. приређује островачко српско црквено певачко друштво под управом свог ликовође г. Бр. Горонића а уз пријатељско суделовање г. Милана Стаића, учитеља на други дан Духова 1901 године.

Прота Ђорђе Влаховић. Познато је где је запао прота Ђорђе Влаховић са падом дотичне партиске штедионице у Великој Кикинди. Ми му се за то не светимо, шта више жалимо свакога Србина, који се плеће у оне послове који нису за њега. Али кад већ ствар дотле дође, онда ту не може бити никаквих обзира па ма у питању био и сам прота кикиндски. Он је одмах морао положити мандате на свима звањима, или бар на чланствима: у опћини, епархији и митрополији. Но он то није учинио, него се још непрестано свуда налази и хоће да докаже, да је у истини не само вечити члан саборскога одбора, него да је и вечити члан епарх. управе. А то као да и ова последња хоће да потврди, јер, ето, не само да није проту позвала да до ко ачнога решења његове ствари из доб. његовога финанцијерства напусти епарх. управу него га још поставља за повереника при избору пароха у Кикинди! С каквим је аукторитетом тај ступио пред бираче те опћине? С.

Недељни одмор. По наредби министарској почевши од 1. јуна па до 1. септембра п. н. о. г. дућани и радње затвориће се недељом у 10 сахата пре подне. — Дозволом министарском одржаће се сваког петка код нас у Новом Саду недељни марвени вашар на вашаришту.

Путовање на автомобилу. Из Париза јављају, да се неки Фурнир кренуо из Париза на автомобилу у 4 сах. 25 минута ујутру и стигао у Бордо у 1 сах. 9 минута после подне. За то време прешао је дакле $559^1/_2$ километара.

Снег на месецу. Из Њујорка јављају да су на тамошњој звездарници фотографирали месец и те фотографије показују по свима знацима да на месецу има снега. (Међутим до сад се тврдило да на месецу нема воде.)

Време. Може се очекивати топло време са бурном кишом.

Вода. Дунав код Будимпеште и код Новог Сада опада. Сава код Загреба опада, код Митровице расте. Тиса код Бегеја и Тителa опада.

☛ **Због празника св. Тројице, изићи ће идући број нашег листа у четвртак.**

БРЗОЈАВИ „ЗАСТАВИ“.

Стигли 19. маја.

Београд. (Од нарочитог извештача.) Рурски цар Никола позвао је краља Александра и краљицу Драгу у Петроград. Краљ и краљица отиће у скоро у Петроград, где ће походити цара и царицу, па ће краљица Драга за тим по свој прилици отићи у које Кавкаско купатило на лечење.

Петроград. (Од нарочитог извештача.) На руском двору постоји озбиљна намера да покрене најодлучније питање о зулумима у Ст. Србији. Руски посланик на цариградском двору Зиновијев, који се бавио у Петрограду, упућен је, да се одмах врати у Цариград, и добио је врло опширне и енергичне инструкције.

Рим. Краљица Јелена родила данас пре подне у 9 сати женско дете.

Вашингтон. Узима се, да ће преговори о гаранцији кинеске отплате тешко ићи.

Г. Луки К. Алексијевићу

трговцу српских православних црквених утвари у Новом Саду.

Сматрамо за пријатну дужност нашу, да Вам овим јавно изјавимо, да је сво ово општинство са „Небом“ које смо код Вас наручили потпуно задовољно, па пошто сте нас више нашег очекивања са врло лепом израдом заиста изненадили, а чистим златним везеним словима светлим духом и свуд унаоколо укусили а богатим гирландом вештачки украсили, те га у читавом за најкраће време а по врло повољну цену, које на другом месту где пробасмо не могосмо добити — потпуно правилно зготовили.

С тога Вас одиста као заслужног и у своме позиву искусног врло радо свим нашим српским прав. црквеним општинама, ктиторима и приложницима светих храмова — најтоплије препоручујемо.

У Каћу, у очи преноса мошти св. отца Николаја 1901.

Глиша Радин с. р.
председник.

Василије Вуковић с. р.
парох.

Печат. 290 1—1

Божидар Лазић с. р.
перовођа.

ОГЛАСИ.

Лицитација на мањак.

Мјесна срп. правосл. црквн. шк. опћина расписује лицитацију на мањак за реновирање своје женске школе.

Зидарски посао по предрачуну износи				1985	кр.
Дрводјељски	„	„	„	997	„
Столарски	„	„	„	679	„
Лимарски	„	„	„	198	„
			Свега:	3859	кр.

Позивају се стручњаци да на лицитацију, која ће се одржати 27. маја (9. јуна) у 2 часа послије подне у дворани мјесне српске мушке школе доћи изволе.

Лицитанти су дужни вадиум од 400 круна положити.

Опћина задржава право да изда коме хоће.

План и предрачун може се сваки дан видјети у опћинској дворани код перовође.

Из скупштинске сједнице држане 15. (28) априла, 1901. у Т. Бечеју.

М. Ђ. Ћосић перовођа. 293 1—3 Др. Љубомир Павловић председник.

За женске неопходно потребно

Чудновато брзо дејство.

ЖЕНСКА ЛЕПОТА

може се постићи, усавршити и одржати употребом изврснога

ФЕЛДЕШОВОГ

МАРГИТ-КРЕМА

који је хемијски чист, а без живе и олова, са свим нешкодљив и без масти.

Законом заштићен.

Ова светско призната помада за лице за неколико дана уклања пеге, флеке, бубуљице, митфресере и друге болести на кожи. Глача боре и уклања богиње, даје лицу белу, глатку и нежну боју.

Најбоље средство за чување лица од сунца и ветра.

ЦЕНЕ: Мала тегла 50 н., велика тегла 1 ф. Маргит-пудер 60 н. Маргит-сапун 35 н. Маргит-паста за зубе 50 нов. Маргит-вода за лице 50 новчића.

Од подражавања се треба чувати

Поштом уз поузеће или уз претходну пошиљку новаца разашиље произвођач

K. von FÖLDES, Apotheker, ARAD.

Добија се у свакој апотеци, дрогерији и парфимерији. 294 1—20

Добија се у свима апотекама.

Од подражавања се треба чувати.

Потварачи се судски казне.

Главни депо: у Новом Саду, у апотекама: П. Георгијевића и Г. Плавшића.

Најбоље средство за лепоту.

СТЕЧАЈ.

По налогу славног епарх. школског одбора у Новом Саду од 7. (20.) фебруара т. г. бр. ЕШО 21/40 ex 1901. г. расписује се стечај на новоустановљеној вероисповедној школи у Кању.

Плата је следећа: основна плата 800 круна; награда за пофторну школу 80 круна; у име огрева за себе 96 круна; за писаћи паушал 20 круна са слободним станом од две собе, кухиње, подрума, коморе, штале и шупе а уз стан и башту, уз ово још пет пута петогодишњи доплатак по 100 круна.

Осим дужности учитељске, која је школском уредбом прописана, дужан је учитељ и у цркви једну певницу држати и децу црквеном појању поучавати. Рок стечају Петров-дан.

Изабрати учитељ ће своје звање 1. септембра т. г. наступити. Жеља је да се компетенти лично пријаве и у цркви поју.

Из седнице школског одбора држане у Кању 17. маја 1901. г.

Василије Вуковић
парох и председник.

Владислав Вуковић
прив. перовођа. 291 2—3

Хемијски завод краљ. угарског универзитета:

Kristály

Планински извор

СВ. ЛУКИНОГ КУПАТИЛА
У БУДИМПЕШТИ

јесте ванредно чиста, двоструко-угљено кисела

МИНЕРАЛНА ВОДА.

Добија се у шпецерајским трговинама, гостионицама и рестарацијама на жељ. станицама.

У НОВОМ САДУ:
У ТРГОВИНАМА Г. Г.
Стојановића и Радовановића, Браће Вагнера, Д. Коде и З. Арсенића. 628 49—

Од више стотина приознатих лекара препоручена.
Најукуснија и најјефтинија минерална вода.

Зашто толика подражавања?
Зато, што је прави Ајзенштетеров

Linoleum Fussboden Email

са регистрованом заштитном марком „Eiserner Ritter“ најбољи и најдуготрајнији лак за мазање меког **патоса** и **кухињског намештаја.**

Registrirte

Ајзенштетеров Линолеум емаил за патос

суши се за један сат, имаде ванредан сјај и до сад ненадмашиму трајност.

Услед велике проће, налази се у трговинама под разним именима подражавања без икакве вредности, те *треба сваки изрично да тражи* **само** *Ајзенштетеров*

ЛИНОЛЕУМ ЕМАЈЛ
ЗА ПАТОС

са регистрованом марком: „Eiserner Ritter“.

Schutzmarke „Eiserner Ritter“

Lack- und Farbenfabrik
Gebrüder Eisenstädter

Главно стовариште у Новом Саду код:
Стојановића и Радовановића.
145 10—16

Dr. J. G. Popp's

ANATHERIN

K. K. HOF-ZAHNARZT,
— **WIEN**, 13/6 —

На међународном лекарск. конгресу у Паризу 1900., апатерин је за негу уста и зуба ради опште употребе препоручен и доказано, да су досадање употребљаване воде за уста, већином имале киселину, од којих су кронична запаљења слузне кожице проузроковале.

Само је онда прави, кад је на плавој етикети у злату означена моја фирма.

26—30 600

ОТВАРАЊЕ ВИНАРСКЕ РАДЊЕ.

Част ми је цењеној публици на повољно знање ставити, да сам од 25. маја (п. р.) у Новом Саду, **Господска улица бр. 14.** отворио

ТРГОВИНУ ВИНА И РАКИЈЕ

код „ХИЛДЕГАРДЕ“.

Под мојим строгим надзором ће се само чиста и природна пића точити, као: **разна вина за точење, фина вина у боцама, шампањер, коњак, арак, права шљивовица, ликери, рум, ракија итд.,** и сва друга у ову струку спадајућа пића.

Уверен сам, да ћу поштовану публику добром и правом робом, солидном послугом као и умереном ценом потпуно задовољити, молећи, да ми своје до сада поклоњено поверење и наклоност и на даље поклони, а моје младо подузеће потпомоћи изволи.

У том пријатном очекивању, бележим се
с особитим поштовањем
2—3 283 **Димитрије Павловић.**

Рихтеров Anker-Pain-Expeller

Liniment. Capsici compos.

је старо опробано кућевно средство, које се већ од преко 50 година као поуздан лек против **костобоље, реуме** и **назеба** употребљава.

ОПОМЕНА Због подражавања, које мање вреде, треба при куповању пазити на заштитну марку „Ленге“ и на фирму „**Richter**“. — Са ценом од 80 потура, 1 кр. 40 пот. и 2 кр. може се у свима апотекама добити. Главно стовариште кед: Јосифа пл. Терека апотекара у Будимпешти.

F. Ad. Richter & Cie., k. u k. Hofl.
645 25 28 **Rudolstadt**

Част ми је овим поштованом грађанству до знања ставити, да сам од данас почео у обе моје детаљне радње у

У ГОСПОДСКОЈ УЛИЦИ Бр. 8.
у сопственој кући и
ТЕМЕРИНСКОЈ УЛИЦИ (ЖИТНА ПИЈАЦА)
У БУГАРСКОВОЈ КУЋИ

точити лањско, особито изврсно, гарантирано природно чисто

* ВИНО ИЗ МОЈИХ ВИНОГРАДИ *

* * * И ТО: * * *

бело и шиљер столно вино по 68 фил. лит.
Ризлинг изврсне квалоће за софру по 80 фил. л.

Уједно препоручујем разна стара бела, црна и шиљер-вина, старих столних и десертних вина, такође и **шампањца,** исто тако **шљивовице, коњака, рума, комовице** и **ракије** од винске киселице у најизврснијим и најбољим квалоћама по најјефтинијој цени, уз солидну послугу.

АЛЕКС. АДАМОВИЋ, 232 6 6
ПОСЕДНИК ВИНОГРАДА И ТРГОВАЦ ВИНА НА ВЕЛИКО,
ПАРНА ДЕСТИЛАЦИЈА КОЊАКА И ШЉИВОВИЦЕ.

ТРАЖИМ БИРТАША

под рачун, за моју велику гостионицу. Дотични мора бити способан за бирташа и кауција је нужна 200 круна. Нужно је знање мађарског језика. Кујна је слободна. Место може по могућству заузети.

Стари Бечеј. 216 3—3 **Милан Гагић.**

КО СВОЈЕ ИМАЊЕ

у најкраћем времену

удвостручити, умножити

хоће, нека се користи садањих згодним временом. Савесно упутство даје

„DAS GOLDLAND“.

Прилог листа „**Österr.-ung. Financ-Rundschau**“ Wien, I., Graben 28. 284 2—6

Бројеви на углед бадава и франко.

ЧОХАНО ОДЕЛЕЊЕ
фирме

KASTNER & ÖHLER, GRAZ

има на сложишту највећи избор правог штајерског лодна.

Најбољи припознати фабрикати са гарантовањем, да је чиста вуна; модних штофова; црних и плавих штофова за мушка одела. 148 16—27

Мустре франко.

Пази на заштитну марку!

Schutzmarke C. Brady

Маријацелске капљице

за стомак

ванредно дејствује код болести стомака, јесу добро позната кућевна и народна сретства без којих не треба бити

при немању апетита, слабости стомака, дисању х ђавог мириса, подригивању, колици, горушици, п екомерном нагомилавању слуза, жутици, одвратности и повраћању, грчевима у стомаку, тврдој столици или затвору.

Такође је опробано лековито средство код главоб - ље, препуњења стомака са јелом и пићем, при болести црне џигерице и хеморојиде и који пате од глиста. Код речених болести од многих година познате су Маријацелске каплице као најбоље средство, што доказују стотинама сведоџби. Цена флаши са упутством 40 новч., великој флаши 70 новч. Централно етправништво кроз апотекара

Carl Brady, Apotheke zum „König v. Ungarn“ Wien, I., Fleischmarkt 1.

Може се добити у свима апотекама.

Главно стовариште **Josef v. Török,** Budapest, VI, Königsgasse

438 22—24

За оне, који болују од стомака!

Свима онима, који услед назеба или претоварења стомака или услед хрђавог тешко сварљивог, сувише ладног или сувише врућег јела или са неуредног живота болове у стомаку, као:

катар у стомаку, грчеви у стомаку, притисак у стомаку, тешко варење желудца или запаљење слузи

задобију, - нека је овим препоручено добро кућевно средство, чије је дејство већ од више година опробано. То је

Hubert Ullrich'sche Kräuterwein.

Ово биљно вино, које је прављено од изврсних лековитих биљака и доброг вина, јача и оживљује организам човечијег желудца. Биљно вино одстрањује све тешкоће при варењу и дејствује повољно на снажење живаца иствараље здраве крви.

Кад се за време употреби ово биљно вино, угушује већ у клици болест у стомаку. Зато га треба за времена узимати. Знаци, као: главобоља, загуш, подригивање, горушица, надимање, мука са повраћањем а код кроничних (застарелих) болова стомака кад се у већој мери показују, нестану већ, и после неколико напитка.

Заптивена столица и последице отуда, као: напињање, колика, лупање срца, неспавања, успор крви у црној џигерици и слезини, шуљеви нестају брзо са пићем овог биљног вина. Биљно вино ствара апетит а поред лаке столице издваја из стомака и црева све хрђаве материје.

Мршавост, бледоћа, малокрвност, слабост јесу последице хрђавог желудца, стварање недовољне крви и болесног стања џигерице црне. При мањкању апетита, нервозном и душевном нерасположењу, као и чешћој главобољи, и непреспаваним ноћима, често таке особе неприметно пропадну. Биљно вино даје опалој човечијој снази нова живота. Биљно вино појачава апетит, унапређује варење и хранење, оживљује промену материје, убрзује стварање крви, умирује раздражене нерве и ствара нову вољу за живот. То сведоче небројена признања и захвалнице.

Биљно вино може се добити у флашама за 3 и 4 круне у апотекама: у Новом Саду, Петроварадину, Кању, Г. Ковиљу, Бешки, Иригу, Ст. Футогу, Черевићу, Гложану, Петровцу, Кулпину, Ст. Керу, Темерину, Жабљу, Ђурђеву, Тителу, Сланкамену, Карловцима, Инђији, Руми, Митровици, Ердевику, Илоку, Ст. Паланци, Старом Врбасу, Сентомашу, Фелдварцу, Ст. и Т. Бечеју, Врањеву, Меленци, Чуругу, Елемиру, Перлеву, Фаркаждину, Сакулама, Старој Пазови, Вел. Бечкереку, Батајници, Земуну, Београду итд. као и у свима већим или мањим местима Аустро-Угарске и пограничних држава.

А разашиљу и апотеке у Новом Саду поруке од 3 или више флаше биљног вина по оригиналним ценама на све стране Аустро-Угарске.

Треба се чувати од подражавања!

Нарочито ваља захтевати 614 7 -

Hubert Ullrich'schen Kräuterwein.

Моје биљно вино није тајанствен лек. Делови су ови: малага-вино 480,0, вински спирит 100,0. глицерин 100,0, црно вино 240,0, сок од јасена 150,0, сок од трешања 320,0, фења, аниса, Јеленино корење, американско корење, чемерике, иљиота по 10,0. Ови саставни делови имају се измешати.

Главни уредник Јаша Томић. Одговорни уредник Константин Брадваровић. Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду